

واکاوی تاثیر دفاتر ICT روستایی بر میزان سرمایه اجتماعی روستاییان با رویکردی مقایسه‌ای

عبدالحمید پاپزن

دانشیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران

وحید علی آبادی*

کارشناس ارشد رشته ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران

محمد صادق عباسی زاده قنواتی

کارشناس ارشد رشته توسعه روستایی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران

تاریخ پذیرش: ۹۰/۰۹/۲۹

تاریخ دریافت: ۹۰/۰۷/۱۹

چکیده

این تحقیق توصیفی، پیمایشی با هدف کلی بررسی ارتباط بین وجود دفاتر ICT و میزان سرمایه اجتماعی روستاییان انجام شد. جامعه آماری تحقیق را قریب به ۵۰۰۰ نفر از روستاییان دو روستای گودین و قارلق در شهرستان کنگاور در استان کرمانشاه تشکیل دادند. با استفاده از جدول بارتلت حجم نمونه ۳۸۰ نفر تعیین شد. در این تحقیق از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده استفاده شد. بر اساس یافته‌ها میزان سرمایه اجتماعی روستاییان مورد مطالعه در حد متوسط بود. اختلاف معنی‌داری در حد متوسط بین میزان سرمایه اجتماعی روستایی که دارای دفتر ICT بوده، با روستایی که فاقد این امکانات بود، وجود داشت.

واژه‌های کلیدی: سرمایه اجتماعی، دفاتر ICT روستایی، کرمانشاه.

مقدمه

وجود سرمایه اجتماعی در جوامع کشاورزی یکی از عوامل کلیدی توسعه پایدار روستایی محسوب می‌شود. بدون حد مطلوبی از این سرمایه هیچ کدام از ابعاد سه‌گانه اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی پایداری توسعه به‌طور کامل محقق نخواهد شد. لذا توجه به این موضوع مهم در مباحث توسعه پایدار، به‌ویژه توسعه پایدار کشاورزی و روستایی حایز اهمیت است. در صورتی که این مهم تا به حال در کشور ما از سوی پژوهشگران و اندیشمندان توسعه مورد کم توجهی قرار گرفته است. بر این مبنا، در این پژوهش موضوع سرمایه اجتماعی و ارتباط آن با ابزار بسیار مهمی در توسعه کشاورزی به نام دفاتر ICT مورد بررسی قرار گرفته و به دنبال بررسی تأثیر دفاتر ICT بر میزان سرمایه اجتماعی می‌باشد. فناوری نوین ارتباطی و اطلاعاتی تغییرات را در جوامع معاصر ایجاد کرده است. از مهم‌ترین عرصه‌هایی که این فناوری‌ها در آن تأثیرگذار بوده است، حوزه‌ای مربوط به تعامل بین رسانه‌ها و ساختارهای اجتماعی بوده است (منتظرقایم، ۱۳۸۴).

ویلیام در سال ۲۰۰۵ معتقد است که افرادی که دارای سرمایه اجتماعی بالاتری نسبت به دیگر افراد جامع هستند از دفاتر ICT بیشتر استفاده می‌کنند (Williams et al., 2005). کاوانگا و پترسون در سال ۲۰۰۱ معتقدند که سرمایه اجتماعی به‌عنوان پیش‌شرطی برای اثربخش بودن ارتباطات کامپیوتری می‌باشد (Kavanaugh & Patterson, 2001). دفاتر ICT می‌تواند حامی توسعه روابط همسایگان شود (Blanchard & Horan, 2000). فلراند در سال ۲۰۰۳ معتقد است جوامع برخوردار از شبکه‌های کامپیوتری به‌ویژه کافی‌نت، در تقویت روابط بین گروهی از توانمندی ویژه‌ای برخوردارند (Ferlander, 2003). لیونگ و هو در سال ۲۰۰۳ بیان کردند که استفاده از شبکه‌های کامپیوتری به‌خصوص اینترنت به‌طور چشمگیری در شکل‌دهی سرمایه اجتماعی تأثیر دارد (Leung & Hu, 2003). هارجیتای در سال ۲۰۰۴ معتقد است ورود فناوری نوین ارتباطی و اطلاعاتی به‌خصوص شبکه‌های کامپیوتری و استفاده از اینترنت بدون این‌که تعاملات اجتماعی را کاهش دهد، باعث افزایش این تعاملات در بین افراد می‌شود و نوع جدیدی از سرمایه اجتماعی را شکل می‌دهد (Hargittai, 2004).

برخی از پژوهشگران نظیر اسمیت و شارپ در سال ۲۰۰۳ معتقد هستند که بین سرمایه اجتماعی روستاییان و توسعه کشاورزی رابطه وجود دارد (Smith & Sharp, 2003). همچنین آلونگ در سال ۲۰۰۲ بیان کرده که رابطه‌ای بسیار قوی بین میزان سرمایه اجتماعی مناطق مورد مطالعه و میزان توسعه اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و کشاورزی آن مناطق وجود دارد (Alonge, 2002).

فرد دارای «سرمایه اجتماعی»، کسی است که دارای روابط وسیع‌تر، صمیمیت و اعتماد قابل توجه و عمیق باشد. سرمایه اجتماعی از تجمع و تعامل سرمایه‌های فیزیکی، انسانی و فرهنگی زاده و بارور می‌شود و بستر حرکت را به سوی آینده فراهم می‌سازد. سرمایه اجتماعی امروزه نقش مهم‌تری در میان سایر سرمایه‌ها مانند سرمایه‌های فیزیکی و انسانی در جوامع ایفا می‌کند. این سرمایه، انسجام‌بخش روابط میان

انسان‌ها با سازمان‌ها و شبکه‌های ارتباط جمعی و گروهی است که در نبود آن، سایر سرمایه‌ها اثربخشی خود را از دست داده و پیمودن راه‌های توسعه و تکامل فرهنگی و اقتصادی، ناهموار و دشوار خواهد بود. این سرمایه بستر مناسبی برای بهره‌برداری سرمایه‌های انسانی، فیزیکی، و راهی برای موفقیت یک جامعه محسوب می‌شود (صدیق‌بنای، ۱۳۸۷). سرمایه اجتماعی به‌عنوان منبعی جهت‌کنش جمعی تلقی می‌گردد و این منبع علاوه بر آگاهی و توجه نسبت به امور عمومی اجتماعی - سیاسی (شناخت)، یعنی آگاهی که موجب علاقه‌مندی و دل‌نگرانی است، شامل هنجارهای اعتماد (اعتماد عمومی یا تعمیم‌یافته و اعتماد نهادی/ مدنی) هنجارها و یا رفتارهای معامله‌متقابل (همیاری) که در درون شبکه‌های اجتماعی عمل می‌کنند و عناصر ساختاری شبکه‌ها و مشارکت‌های رسمی و غیررسمی را نیز شامل می‌شود. نتایج سرمایه اجتماعی در داخل شبکه شامل مجموعه‌ای از کنش‌های جمعی در اشکال و اندازه‌های مختلف است (ازکیا و فیروزآبادی، ۱۳۸۳). اندیشه اصلی سرمایه اجتماعی این است که اطرافیان، دارایی بسیار مهمی را تشکیل می‌دهند که یک فرد می‌تواند در شرایط بحرانی، آنها را به کار برد، از آنها بهره‌گیرد و یا برای منافع مادی استفاده نماید (توسلی و موسوی، ۱۳۸۴). اجتماعاتی که از نعمت مجموعه گوناگونی از شبکه‌های اجتماعی و انجمن‌های مدنی برخوردار هستند، در یک وضعیت محکم‌تری در مواجهه با فقر، آسیب‌پذیری و حل منازعات قرار دارند و بهتر می‌توانند از فرصت‌های جدید بهره‌برند (Putnam, 1993; Lin, 2001).

سرمایه اجتماعی شامل هنجارها، شبکه‌ها، و انواع ارتباطات اجتماعی می‌باشد و بهترین منبع افزایش رفاه و بهبود اقتصادی در یک اجتماع، استفاده از منابع اجتماعی که شامل هنجارها و شبکه‌ها می‌گردد، می‌باشند (Glaeser, 2001).

در این پژوهش ارتباط بین وجود دفاتر ICT با میزان سرمایه اجتماعی در یک جامعه کشاورزی و روستایی مورد بررسی قرار گرفت تا مشخص گردد که آیا وجود دفاتر ICT توانسته است بر میزان سرمایه اجتماعی روستاییان تأثیر گذارد و مهم‌تر این‌که جنبه‌های متعدد سرمایه اجتماعی شامل مشارکت اجتماعی، پیوندهای دوستی و خانوادگی، پیوندهای همسایگی، پیوندهای کاری، اعتماد اجتماعی، عملگرایی در موقعیت، پذیرش تفاوت‌ها و بها دادن به زندگی تا چه حد در این خصوص تأثیر داشته است (سالارزاده و حسن‌زاده، ۱۳۸۵).

همان‌گونه که بیان شد، سرمایه اجتماعی عامل مؤثری در افزایش و کارآیی سایر اشکال سرمایه شامل سرمایه انسانی، اقتصادی و کالبدی است (ذکایی و روشن‌فکر، ۱۳۸۵). پایین بودن سرمایه اجتماعی در یک جامعه باعث بالا رفتن هزینه‌های کنترل و نظارت و همچنین مبادلات و ارتباطات می‌شود. در مقابل، بهره‌مندی از سطوح بالاتر سرمایه اجتماعی باعث کاهش هزینه مبادله‌ها، افزایش هزینه‌های مطرود شدن، ایجاد حس تعلق و مشارکت و افزایش ظرفیت سازمانی می‌شود. همچنین با وجود سرمایه اجتماعی، تحمل لازم برای مقابله با مشکلات و تجهیز منابع مختلف فراهم می‌آید (Putnam, 1993). با توجه به مطالب یاد شده که بیان‌گر آثار مثبت وجود سرمایه اجتماعی و آثار منفی عدم وجود آن است، مقاله حاضر در پی آن

است که در روستاهای شهرستان کنگاور که از نظر تولید محصولات کشاورزی از جمله گندم و کلزا در استان کرمانشاه پیشرو می‌باشند و نیز روستاهای گودین و قارلق که در تولید محصولات کشاورزی از جمله گندم و کلزا سهم به‌سزایی دارند، میزان سرمایه اجتماعی به چه میزان است و مولفه‌های سازنده سرمایه اجتماعی در بین روستاییان دارای چه اولویتی است؟ این دو روستا از بسیاری از جنبه‌ها از جمله میزان زمین زیرکشت، گویش، سواد و ساختار جمعیتی به هم شبیه می‌باشند، ولی یکی از تفاوت‌های فاحش بین این دو روستا وجود دفاتر ICT روستایی و بانک در روستای گودین است. به‌همین دلیل این منطقه جهت مقایسه میزان سرمایه اجتماعی روستاییان و تاثیر وجود دفاتر ICT بر میزان سرمایه اجتماعی مورد بررسی قرار گرفتند. کمتر پژوهشی می‌توان یافت که به بررسی تاثیر وجود دفاتر ICT روستایی بر میزان سرمایه اجتماعی پرداخته باشد. این پژوهش برای اولین بار در سطح کشور با رویکردی مقایسه‌ای به دنبال آن است که به این مهم دست یابد که دفاتر ICT روستایی که با هزینه‌های هنگفت در سطح کشور در حال پیاده شدن هستند و یکی از کاتالیزورهای مهم برای نیل به توسعه روستایی می‌باشد، می‌تواند در افزایش سرمایه اجتماعی نقش کالبدی مهمی در حرکت روستاییان به توسعه را بازی نمایند. این پژوهش آغازگر مسیری برای پژوهش‌های بعدی که در حیطه ICT روستایی و سرمایه اجتماعی روستاییان انجام می‌پذیرد، می‌باشد.

اهداف پژوهش

هدف کلی این پژوهش، تحلیل تاثیر وجود دفاتر ICT روستایی بر سرمایه اجتماعی روستاییان بوده است. لذا برای دستیابی به هدف کلی پژوهش، دستیابی به اهداف اختصاصی سنجش سرمایه اجتماعی روستاییان روستاهای گودین و قارلق؛ و تعیین اثرات استفاده از دفاتر ICT روستایی بر سرمایه اجتماعی در دو روستای گودین و مقایسه سرمایه اجتماعی در این روستا با روستای زیر ضروری است.

روش پژوهش

این تحقیق از نظر ماهیت از نوع پژوهش‌های کمی محسوب می‌شود و از نظر هدف، کاربردی است. چون هدف از انجام این تحقیق بررسی ارتباط بین دفاتر ICT با میزان سرمایه اجتماعی در یک جامعه کشاورزی و روستایی می‌باشد، از روش توصیفی، پیمایشی استفاده شد. جامعه آماری این تحقیق را روستاییان روستاهای گودین و قارلق شهرستان کنگاور تشکیل دادند. تعداد این افراد بر اساس آخرین آمار مدیریت جهاد کشاورزی شهرستان کنگاور (خرداد ۱۳۸۹) ۵۰۰۰ نفر بود. حجم نمونه با استفاده از جدول بارتلت ۳۸۰ نفر تعیین شد. در این تحقیق از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده استفاده شد. ابزار اصلی تحقیق در مرحله میدانی پرسشنامه بود. سؤال‌های پرسشنامه شامل دو بخش بود: سؤال‌های بخش اول را ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای روستاییان تشکیل دادند، بخش دوم را مقیاس برای سنجش میزان سرمایه اجتماعی تشکیل داد. شاخص‌ها و مقوله‌های مورد نظر برای سنجش سرمایه اجتماعی عبارت بودند از:

مشارکت در اجتماع محلی، عمل‌گرایی در یک بافت اجتماعی، احساس اعتماد و امنیت، پیوندهای همسایگی، پیوندهای دوستی و خانوادگی، ظرفیت پذیرش تفاوت‌ها، بها دادن به زندگی و پیوندهای کاری. در این بخش پرسشنامه استاندارد Onyx & Bullen (2000) مبنای کار قرار گرفت و متناسب با ویژگی‌های کشاورزان تعدیل و متناسب‌سازی گردید. به‌منظور اطمینان از بررسی تاثیر دفاتر ICT در این تحقیق از دو روستایی استفاده شد که از جهاتی نظیر جمعیت روستاییان، میزان زمین زراعی دیم و آبی، گویش، ترکیب و جمعیتی شبیه می‌باشند؛ با این تفاوت که در روستای گودین دفتر ICT روستایی و پست بانک وجود دارد. پرسشنامه Onyx & Bullen (2000) در پژوهش‌های متعددی در زمینه‌های مختلف مورد استفاده قرار گرفته است. استفاده‌های متعدد از این پرسشنامه باعث بالا رفتن روایی ظاهری و محتوایی پرسشنامه شد. اصل پرسشنامه به زبان فارسی ترجمه شد و در مرحله بعد فارسی به انگلیسی برگردان گردید و با اصل پرسشنامه مورد مقایسه قرار گرفت. اشکالات محتوایی مورد بازنگری قرار گرفت و برای رسیدن به پرسشنامه‌ای که کشاورزان بتوانند با آن ارتباط برقرار نمایند، روایی ظاهری و محتوای آن توسط مدیران سازمان‌های مختلف کشاورزی استان کرمانشاه از جمله کارشناسان اداره کل ترویج و آموزش کشاورزی استان و اعضای هیات علمی دانشکده کشاورزی دانشگاه رازی و روستاییان در دیگر مناطق شهرستان کنگاور تعیین گردید، به گونه‌ای که پس از مطالعه عمیق سئوال‌ها و گویه‌های پرسشنامه، نظرات اصلاحی اعلام گردید و پس از مصاحبه حضوری با این افراد، بحث و بررسی در مورد دیدگاه‌های مطرح شده، اصلاحات ضروری انجام پذیرفت.

به‌منظور برآورد پایایی پرسشنامه از روش آلفای کرونباخ استفاده شد. بنابراین، تعداد ۳۰ نسخه از پرسشنامه توسط بخشی از جامعه آماری تحقیق تکمیل شد و پس از داده‌پردازی، ضریب آلفای کرونباخ برای گویه‌ها و سئوال‌های اشاره شده، محاسبه گردید. میزان این ضریب که در اصل، میزان پایایی ابزار را مشخص می‌کند، ۰/۸۷ به‌دست آمد. پرسشنامه‌ها به طور کاملاً تصادفی (ساده) در بین روستاییان تقسیم شد. پس از تکمیل داده‌ها عملیات کدگذاری، استخراج اطلاعات و انتقال آنها بر روی رایانه صورت پذیرفت. در پی فرایند داده‌پردازی، محاسبات آماری (توصیفی و استنباطی) با استفاده از برنامه SPSSv15 انجام گردید.

یافته‌ها

بر اساس یافته‌ها ۶۰ درصد روستاییان بی‌سواد یا سوادی در حد خواندن نوشتن دارند. پراکنش سنی روستاییان مورد مطالعه گویای آن است که قریب به ۴۸ درصد آنان، سنی در حد ۳۰ تا ۴۰ سال دارند. جدول شماره ۲ وضعیت موجود مؤلفه‌های مختلف سرمایه اجتماعی را نشان می‌دهد. این مؤلفه‌ها شامل احساس امنیت و اعتماد، مشارکت در اجتماعات محلی، عمل‌گرایی در بافت اجتماعی، پیوندهای همسایگی، دوستی و روابط خانوادگی، ظرفیت پذیرش تفاوت‌ها، پیوندهای کاری و بها دادن به زندگی هستند.

جدول ۱- توزیع فراوانی بر حسب سواد

سواد	فراوانی*	درصد	درصد تجمعی
بی سواد	۸۵	۲۲/۳۶	۲۲/۳۶
در حد خواندن و نوشتن	۱۴۱	۳۷/۱	۵۹/۴۶
دیپلم	۷۴	۱۹/۴۷	۷۹/۴۷
بالتر از دیپلم	۸۰	۲۱/۰۶	۱۰۰
جمع	۳۸۰	۱۰۰	-

سن	فراوانی**	درصد	درصد تجمعی
کمتر از ۳۰	۷۰	۱۸/۴۲	۱۸/۴۲
۳۰-۴۰	۱۸۰	۴۷/۳۷	۶۹/۷۹
۴۰-۵۰	۷۸	۲۰/۵۳	۸۶/۳۲
بالتر از ۵۰	۵۲	۱۳/۶۸	۱۰۰
جمع	۳۸۰	۱۰۰	-

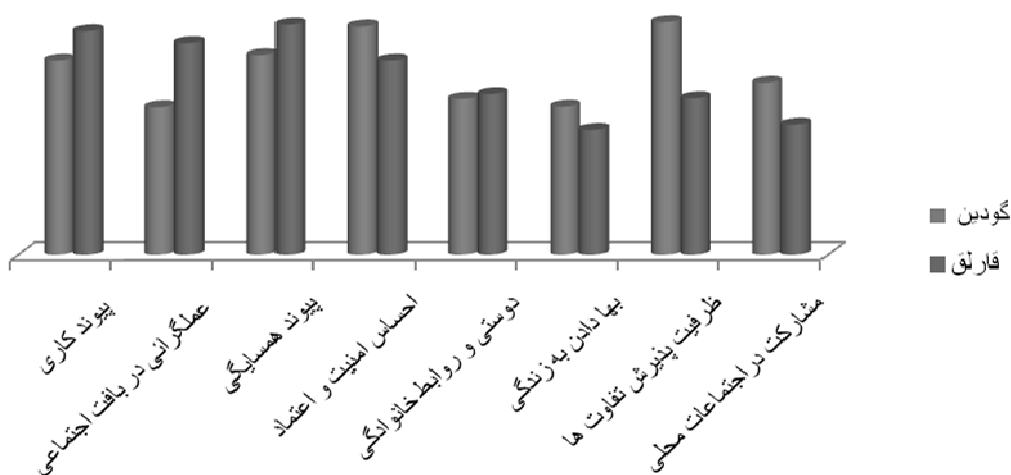
*مد: دیپلم **مد: ۳۰-۴۰

پرسشنامه به کار گرفته شده در این پژوهش شامل ۷۰ سؤال می‌باشد که این ۷۰ سؤال در مجموع با استفاده از کلید پرسشنامه ۸ متغیر اصلی سازنده سرمایه اجتماعی را شکل می‌دهد. از بین مؤلفه‌های مختلف سرمایه اجتماعی، میزان ظرفیت پذیرش تفاوت‌ها و پیوندهای همسایگی بیش از سایر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی در بین افراد روستای گودین دارای بالاترین اولویت است، درحالی‌که مؤلفه دوستی و روابط خانوادگی در مقایسه با دیگر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی در بین روستاییان گودین از کم‌ترین میزان برخوردار می‌باشد. همین توزیع در بین افراد روستای قارلق به گونه‌ای دیگر است. پیوندهای کاری و عمل‌گرایی در بافت اجتماعی در بین این افراد دارای بالاترین اولویت است و در این بین کم‌ترین اولویت‌ها به مشارکت در اجتماعات محلی اختصاص یافته است.

جدول ۲- وضعیت موجود مؤلفه‌های شکل‌دهنده سرمایه اجتماعی روستاهای گودین و قارلق

مؤلفه‌ها	قارلق		گودین	
	میانگین	انحراف معیار	اولویت	میانگین
پیوندهای کاری	۷۳/۳	۰/۹۳	۱	۲۴/۳
عمل‌گرایی در بافت اجتماعی	۵۳/۳	۰/۹۶	۲	۴۶/۲
پیوندهای همسایگی	۸۴/۳	۰/۹۷	۳	۳۳/۳
احساس امنیت و اعتماد	۲۴/۳	۰/۹۶	۴	۸۱/۳
دوستی و روابط خانوادگی	۶۸/۲	۱/۰۳	۵	۶/۲
بها دادن به زندگی	۰۸/۲	۱/۰۸	۶	۴۷/۲
ظرفیت پذیرش تفاوت‌ها	۷۶/۲	۱/۰۱	۷	۸۸/۳
مشارکت در اجتماعات محلی	۷۱/۲	۱/۰۶	۸	۸۷/۲

شکل شماره ۱ گویای مقایسه میزان مؤلفه‌های سازنده سرمایه اجتماعی در بین روستاییان دو روستای گودین و قارلق است که در این بین، میزان دوستی و روابط خانوادگی در بین افراد این دو روستا همپوشانی دارد، در حالی که ظرفیت پذیرش تفاوت‌ها در بین اهالی روستای گودین نسبت به روستای قارلق بیشتر است، در مقابل عمل‌گرایی در بافت اجتماعی در بین روستاییان روستای قارلق نسبت به روستای گودین بیشتر می‌باشد.

شکل ۱- مقایسه مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی در بین روستاییان روستاهای گودین و قارلق

برای توزیع فراوانی میزان سرمایه اجتماعی در بین دو روستای قارلق و گودین، پس از جمع جبری گویه‌ها بر اساس فاصله انحراف معیار از میانگین یا معیار ISDM استفاده شد (Gangadharappa et al., 2007).

در سطح ضعیف: $D < M - SD$

در سطح متوسط: $M - SD \leq D \leq M + SD$

در سطح خوب: $D > M + SD$

جدول ۳- توزیع فراوانی میزان سرمایه اجتماعی روستای گودین و قارلق

میزان سرمایه اجتماعی	قارلق		گودین		میزان سرمایه اجتماعی
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
کم	۱۰/۲۲	۴۲	۵۷/۱۱	۲۲	۲۲
متوسط	۶۷/۸۳	۱۱۷	۴۶/۵۹	۹۱	۹۱
زیاد	۱۰۰	۳۲/۱۶	۱۰۰	۷۷	۷۷
جمع	-	۱۹۰	-	۱۹۰	۱۹۰

نتایج جدول شماره ۳ گویای آن است که قریب به ۶۰ درصد اهالی روستای گودین سرمایه اجتماعی در حد کم تا متوسط دارند که در مقایسه با اهالی روستای قارلق این میزان در حد ۸۳ درصد است، در حالی که ۴۰ درصد اهالی روستای گودین سرمایه اجتماعی در حد زیادی دارند، به طوری که تنها ۱۶ درصد مردم روستای قارلق از سرمایه اجتماعی در حد زیاد برخوردارند. ساختار پرسشنامه به شکلی بود که با استفاده از متغیرهای فاصله‌ای میزان سرمایه اجتماعی سنجیده شد. به همین دلیل با استفاده از آزمون t مستقل میانگین سرمایه اجتماعی بین دو روستای همگن مورد بررسی قرار گرفت که نتایج گویای آن است که اختلاف معنی‌داری در سطح پنج درصد بین میانگین دو روستای مذکور از نظر سرمایه اجتماعی وجود دارد.

جدول ۴- مقایسه میانگین میزان سرمایه اجتماعی بین اهالی روستاهای گودین و قارلق

Sig.	انحراف معیار	میانگین	روستا	متغیر مورد مطالعه
۰/۰۱۱*	۱۴/۲۱	۵۹/۲۴	گودین	سرمایه اجتماعی
	۴۱/۶۶	۱۲/۲۵	قارلق	

* $\mu \leq 0/05$

بحث و نتیجه‌گیری

اکثر افراد مورد مطالعه دارای سن نسبتاً بالا، بی‌سواد و یا سوادى در سطح ابتدایی هستند. ویژگی‌های بیان شده مهم‌ترین مؤلفه‌های فردی روستاییان در منطقه مورد مطالعه می‌باشد و از آنجایی که این ویژگی‌ها ثابت و تغییرناپذیر هستند، می‌توان آن را به‌عنوان موانعی در برابر پذیرش برنامه‌های توسعه روستایی و کشاورزی دانست که باعث ایجاد نوعی مقاومت در برابر این برنامه‌ها می‌شود. برای کاهش این مقاومت باید با دیدی سیستمی به مسئله پذیرش نگاه کرد و به سمت فاکتورهای مؤثر و تغییرپذیر مانند سرمایه اجتماعی حرکت نمود (فیروزجایی، ۱۳۸۴). سرمایه اجتماعی در بین روستاییان گودین و قارلق شهرستان کنگاور به‌طور کلی در حد متوسط می‌باشد. با این تفاوت که تعداد افرادی که از سرمایه اجتماعی در حد زیاد برخوردارند، در روستای گودین می‌باشند. پیوندهای کاری و عمل‌گرایی در بافت اجتماعی در بین اهالی قارلق زیادتر از سایر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی بوده، ولی میزان ظرفیت پذیرش تفاوت‌ها پایین برآورد گردیده است. این امر نشان از روحیه جمع‌گرایی بالای کشاورزان مورد بررسی دارد، ولی با توجه به پایین بودن ظرفیت پذیرش تفاوت‌ها در بین آنان، روستاییان قارلق در تشکیل تشکلهای و تعاونی‌های تولید و... موفق نبوده‌اند. روستای گودین به گونه‌ای دیگر است که ظرفیت پذیرش تفاوت‌ها و مشارکت در اجتماعات محلی در بین این افراد بیشتر است، در این بین کمترین اولویت‌ها به عمل‌گرایی در بافت اجتماعی اختصاص یافته است. در بین مؤلفه‌های سازنده سرمایه اجتماعی در بین روستاییان، مؤلفه دوستی و روابط خانوادگی در بین اهالی دو روستای گودین و قارلق هم‌پوشانی دارد و در یک سطح است.

تحقیقات Blanchard & Horan (2000)، Ferlander (2003)، گویای این نکته است که به‌کارگیری امکانات مختلف ICT سبب توسعه و تقویت روابط دوستانه، روابط همسایگی و احساس امنیت می‌شود. نتایج پژوهش نیز گویای این نکته است که در روستایی که دارای دفتر ICT می‌باشد احساس امنیت و اعتماد نسبت به روستای دیگر بیشتر است. Zinn-Baur (2007) معتقد است که وجود و استفاده از دفاتر ICT سبب تقویت مشارکت در اجتماعات محلی و پذیرش تفاوت‌ها می‌شود، با توجه به نتایج پژوهش مشارکت در اجتماعات محلی و پذیرش تفاوت‌ها در روستایی که دارای دفاتر ICT است، نسبت به دیگر روستای مورد مقایسه که از این امکانات محروم هستند، بیشتر است. یافته‌ها نشان داد که سرمایه اجتماعی در بین اهالی دو روستای گودین و قارلق اختلاف معنی‌داری وجود دارد. به‌طوری‌که میزان سرمایه اجتماعی اهالی روستای گودین نسبت به روستای قارلق بیشتر است. با توجه به این‌که این دو روستا از جهاتی به‌خصوص میزان زمین زراعی، گویش و ساختار جمعیتی بسیار شبیه هستند، این یافته قابل توجه می‌باشد، زیرا اختلاف بیان می‌کند که با توجه به این‌که این دو روستا از لحاظ جمعیتی و میزان زمین زراعی و فرهنگ غالب بر آنان دارای قرابت و نزدیکی بسیاری هستند و تنها تفاوت قابل لمس وجود دفاتر ICT و بانک در روستای گودین است، می‌توان چنین استنباط کرد که وجود دفاتر ICT و استفاده از آن در بین اهالی روستای گودین بر میزان سرمایه اجتماعی آنان تاثیر داشته و در مقایسه با روستای همجوار بیشتر شده است. مبتنی بر نتایج این پژوهش، وجود دفاتر ICT می‌تواند نقش موثری بر افزایش سرمایه اجتماعی داشته باشد و از این جهت سرمایه‌گذاری بر توسعه این دفاتر و تنوع خدماتی که می‌توانند ارائه نمایند، مثبت و منطقی جلوه می‌کند و می‌تواند به حرکت کشور در جهت توسعه کمک شایانی نماید. افزایش سرمایه اجتماعی که عامل بهره‌وری سرمایه‌های فیزیکی و انسانی است، در جامعه کشاورزی مورد بررسی آن چنان که باید، دارای جایگاه نیست و ارتقای آن به‌منظور موفقیت طرح‌های توسعه کشاورزی از اولویت بالایی برخوردار است. بر مسئولان و توسعه‌گران کشاورزی ضروری است تا در برنامه‌ریزی و اجرای طرح‌های توسعه سرمایه اجتماعی در جامعه مورد نظر تحقیق، اهتمام نمایند.

منابع و مأخذ

۱. ازکیا، م.، و فیروزآبادی، س.ا. (۱۳۸۳). سرمایه اجتماعی و نقش آن در تشکل‌های تولیدی، مطالعه موردی حوزه آبریز کرخه. *مجله جامعه‌شناسی ایران*، سال ۵، شماره ۴، صفحات ۵۴-۴۵.
۲. توسلی، غ.، و موسوی، م. (۱۳۸۴). مفهوم سرمایه در نظریات کلاسیک و جدید با تاکید بر نظریه‌های سرمایه اجتماعی. *فصلنامه علوم اجتماعی*، زمستان ۸۴، دوره ۵، شماره ۲۶، صفحات ۱-۳۲.
۳. ذکایی، م. س.، و روشن‌فکر، پ. (۱۳۸۵). رابطه سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی در محلات شهری. *فصلنامه علوم اجتماعی*، زمستان ۸۴، دوره ۶، شماره ۳۲، صفحات ۲-۳۶.

۴. سالارزاده، ن.، و حسن‌زاده، د. (۱۳۸۵). بررسی تاثیر میزان سرمایه اجتماعی بر رضایت شغلی معلمان. فصلنامه علوم اجتماعی، بهار ۸۵، شماره ۳۳، صفحات ۲۶-۱.
۵. صدیق‌بنای، ه. (۱۳۸۷). رسانه‌های جمعی و سرمایه اجتماعی. تهران: مرکز آموزش و پژوهش موسسه همشهری. قابل دسترس در: <http://ksghome.harvard.edu/media.pdf/>
۶. فیروزجایی، م. (۱۳۸۴). سنجش مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی و بررسی تاثیر آن بر پذیرش و به‌کارگیری برنامه‌های ترویج کشاورزی. پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد رشته ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس.
۷. منتظرقایم، م. (۱۳۸۴). اینترنت، سرمایه اجتماعی و گروه‌های خاموش. فصلنامه علوم اجتماعی، پاییز و زمستان ۸۴، دوره ۴، شماره ۴، صفحات ۲۴۵-۲۲۳.
8. Alonge, J. A. (2002). *Traditional institutions, social capital, and multi-institutional partnerships for agricultural development: Implications for a new extension paradigm*. *AIAE*, 5(1), 121-139. Retrieved from <http://www.AIAEE.org/>
9. Blanchard, A., & Horan, T. (2000). *Virtual communities and social capital*. Social dimensions of information technology: Issues for the new millennium. Hershey, PA, USA: Idea Group Publishing, 6-21pp.
10. Ferlander, S. (2003). *The Internet, social capital and local community*. University of Sterling. Retrieved from [http://www.crdlt.stir.ac.uk/Docs/SaraFerlanderPhD.pdf,\(2\),25-31/](http://www.crdlt.stir.ac.uk/Docs/SaraFerlanderPhD.pdf,(2),25-31/)
11. Gangadharappa, N. R., Acker, D. G., Chengappa, P. G., Ganesamoorthi, S., Kumar, S., Sajeer, M. V., Shen, D. (2007). *Social capital and ability change mongindian farmers*. Retrieve from <http://www.AIAEE.org/attachment/127-vol-14.2/>
12. Glaeser, E. L. (2001). *The formation of social capital, organization for economic co-operation and development*. Retrieved from <http://www.oecd.org/dataoecd/5/17/1824983/>
13. Hargittai, E. (2004). Internet access and use in context. *Journal of New Media Society*, 6(1), 134-143.
14. Kavanaugh, A., & Patterson, S. J. (2001). The impact of community computer networks on social capital and community involvement. *American Behavioral Scientist*, 45(3), 496-509.
15. Leung, L., Hu, L. Y. (2003). Multiple determinant of life quality: The role of internet activities. *Journal of Telemetric and Informatics Ability*, 22, 321-346. Retrieved from <http://www.jlr.org/content/44/2/388/full.pdf> 22/
16. Lin, N. (2001). Building a network theory of social capital. *Connections*, 22(1), 28-51.
17. Onyx, J., Bullen, P. (2000). Measuring social capital in fire communities. *Journal of Applied Behavioral Science*, 36(4), 23-42.
18. Putnam, R. (1993). The prosperous community: Social capital and public life. *The American prospect*, 4(13), 35-42.
19. Smith, M. B., & sharp, S. I. (2003). Social capital and farming at the rural- urban interface: The importance of non farmer and farmer relation. *Journal of Agricultural Systems, Applied Sciences*, 76(19), 2310-2317.
20. Williams, J., Wallace, C., & Sligo, F. (2005). Free internet as agent of community transformation. *The Journal of Community Informatics*, 2, 1-24.

21. Zinn-Baur, D. (2007). What can social capital for inclusion institute prospective. *Technological Studies Journal*. Retrieved from <http://www.techresp.eu/IMG/pdf/handbook/pdf/>